

УДК 637:338.43(477):355.01

Черепеня Владислав Олегович
здобувач вищої освіти третього
(освітньо-наукового) рівня
Херсонського державного
аграрно-економічного університету
ORCID: 0009-0006-2503-5818

Аверчева Наталія Олександрівна
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри соціальних
та поведінкових наук
Херсонський державний
аграрно-економічний університет
ORCID: 0000-0003-4534-693X

<https://doi.org/10.25313/3083-7782-2026-5-92>

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СФЕРИ ПЕРЕРОБКИ ПРОДУКЦІЇ ТВАРИННИЦТВА В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОЇ ЕКОНОМІКИ

Анотація. Вступ. Сфера переробки продукції тваринництва є важливою складовою агропродовольчого сектору України, що забезпечує формування доданої вартості, продовольчу безпеку держави та розвиток експортного потенціалу. В умовах воєнної економіки функціонування галузі ускладнюється скороченням сировинної бази, руйнуванням логістичної та енергетичної інфраструктури, дефіцитом фінансових ресурсів і необхідністю адаптації до європейських стандартів якості та безпечності продукції.

Мета. Дослідити сучасний стан сфери переробки продукції тваринництва в Україні, визначити основні проблеми її функціонування в умовах воєнної економіки та обґрунтувати перспективні напрями подальшого розвитку галузі.

Матеріали і методи. Інформаційною базою дослідження стали статистичні дані Державної служби статистики України, наукові публікації вітчизняних учених та аналітичні матеріали щодо розвитку агропродовольчого сектору. У процесі дослідження використано методи економіко-статистичного аналізу, порівняння, узагальнення, системного підходу та графічного відображення результатів.

Результати. Встановлено, що у 2022–2025 рр. галузь зазнала суттєвих втрат через воєнні дії, однак підприємства поступово адаптувалися до нових умов господарювання. Виявлено позитивну тенденцію до зростання ролі сільськогосподарських підприємств у виробництві м'яса, молока та яєць, що сприяє формуванню стабільнішої сировинної бази для переробної промисловості. Визначено наявність структурних диспропорцій між виробництвом і переробкою молока, обумовлених значною часткою домогосподарств у виробництві продукції та невідповідністю частини сировини вимогам промислової переробки. Доведено зростання обсягів реалізації та експорту продукції переробки, особливо у м'ясній галузі. Обґрунтовано необхідність модернізації підприємств, впровадження енергоефективних і ресурсозберігаючих технологій, а також поглиблення інтеграції до європейського економічного простору.

Перспективи. Подальший розвиток сфери переробки продукції тваринництва пов'язаний із відновленням виробничого потенціалу, залученням інвестицій та державної підтримки, розвитком кооперації виробників, формуванням ефективних ланцюгів доданої вартості та розширенням експортної орієнтації галузі. Важливими напрямками залишаються впровадження інноваційних технологій, підвищення стандартів якості й безпечності продукції та забезпечення конкурентоспроможності українських підприємств на міжнародних ринках.

Ключові слова: воєнна економіка, переробна промисловість, додана вартість, інтеграція до ЄС, державна підтримка.

Постановка проблеми. Галузь тваринництва об'єктивно розвивається в тісній інтеграції з переробною індустрією, що обумовлено необхідністю термінової переробки

Copyright © The Author(s).

This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License 4.0 (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>)

і дотримання показників якості продукції. Враховуючи значення продукції тваринництва у формуванні продовольчої безпеки країни, забезпеченні повноцінного раціону харчування населення, вважаємо актуальним дослідження сучасного стану розвитку даного продовольчого сектору в умовах війни.

У сучасних умовах господарювання, особливо в контексті воєнних викликів, порушення логістичних ланцюгів, скорочення виробничих потужностей та нестабільність ресурсного забезпечення істотно впливають як на виробництво продукції тваринництва, так і на її подальшу переробку. Це актуалізує необхідність комплексного аналізу сучасного стану розвитку сфери переробки продукції тваринництва, виявлення ключових проблем її функціонування та оцінки перспектив розвитку в умовах трансформації економіки.

Таким чином, дослідження сучасного стану і перспектив розвитку переробної галузі продукції тваринництва є важливим як з наукової точки зору — для поглиблення теоретичних підходів до розвитку агропродовольчих систем, так і з практичної — для формування ефективної державної політики, спрямованої на забезпечення продовольчої безпеки, підвищення конкурентоспроможності вітчизняної продукції та відновлення економіки України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Порушена проблематика знайшла широке відображення у працях вітчизняних науковців. Дослідженню питань розвитку сфери переробки продукції тваринництва, функціонування агропродовольчих ринків та забезпечення продовольчої безпеки присвячено роботи багатьох учених. Науковці Інституту регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України вважають, що основними причинами нерозвиненості галузі переробки, низької якості продукції і рівня конкурентоспроможності харчової продукції зумовлені застарілими технологіями, зношеністю основних засобів, відсутністю кваліфікованих кадрів, обмеженістю кредитних ресурсів для розвитку. В якості ефективних заходів модернізації і технічного переоснащення сфери переробки сільськогосподарської продукції пропонують використовувати інноваційне вітчизняне та імпортне обладнання, створювати сучасні школи новітніх технологій, логістичних центрів, товарних бірж, забезпечення пільгових умов постачання сучасного обладнання [1, с. 105].

Кирилов Ю. С., досліджуючи кластерний підхід для формування ефективного організаційно-економічного механізму розвитку аграрного сектору, пропонує використовувати «...кластерну організацію виробництва, яка забезпечить ширше використання нових технологій; взаємодію підприємств; дозволить посилювати процеси спеціалізації і розподілу праці, розширювати міжорганізаційні потоки новацій та використовувати інноваційний потенціал більшої кількості працівників галузі». Відзначав значення соціального і екологічного ефекту у використанні регіональних природних ресурсів на основі розширення обсягів діяльності: створення нових робочих місць, посилення соціальної відповідальності бізнесу, спрямованість на виробництво екологічної органічної продукції [2, с. 36–45].

З метою удосконалення зв'язків у системі аграрних відносин, Карташова О. Г. пропонує, створити центри (комунальні підприємства) для виробників і переробників сільськогосподарської продукції, які забезпечуватимуть зростання доданої вартості на основі розвитку індустріальних парків і освітніх центрів новітніх технологій. Ці заходи сприятимуть активному формуванню робочих місць у сфері переробки сільськогосподарської продукції; високу якість і міжнародну стандартизацію продукції; сталий розвиток аграрного бізнес середовища і сільських територій; підвищення рівня підприємницької активності суб'єктів господарювання [3, с. 61–72].

Петренко, В. С., Карнаушенко А. С. акцентують увагу на необхідності впровадження інноваційних проєктів, які пов'язані зі створенням логістичних мереж, вдосконаленням переробки й організацією зберігання сільськогосподарської продукції, формуватимуть високий рівень забезпеченості, ліквідності й гарантованості продукції. Проте вважають, що основними перешкодами інноваційного розвитку є політична нестабільність, відсутність належної уваги з боку держави інвестиційно-інноваційним процесам, недостатнє фінансування та відсутність умов для залучення позикових коштів [4, с. 171–174].

У дослідженні О. Глушкова розкрито теоретичні, методичні та прикладні засади формування ланцюгів доданої вартості у сфері переробки продукції тваринництва. Автор виокремлює ключові етапи такого ланцюга: первинне виробництво, забій і початкову обробку, поглиблену переробку, пакування та логістичне забезпечення, маркетинг і реалізацію, а також післяпродажне обслуговування. Наголошує, що кожна зі стадій формує власну частку кінцевої доданої вартості, тоді як рівень інтеграції учасників ланцюга суттєво впливає на загальну ефективність переробної галузі. У молочному підкомплексі підвищення рентабельності безпосередньо залежить від глибини переробки, оскільки продукція з високим ступенем обробки (зокрема масло та сири) характеризується більшою доданою вартістю. Подібні тенденції простежуються і в м'ясній промисловості, де найвищу економічну віддачу забезпечує виробництво готової та консервованої продукції [5, с. 402–408; 6, с. 31–36].

У попередніх дослідженнях автора було проаналізовано основні проблеми та перспективи розвитку сфери переробки сільськогосподарської продукції в Україні, визначено ключові напрями удосконалення організаційно-економічних відносин у галузі [7, с. 77–87].

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є дослідження сучасних проблем розвитку сфери переробки продукції тваринництва в Україні та визначення перспектив даного продовольчого підкомплексу у післявоєнний період. У даному аспекті було досліджено динаміку обсягів виробництва продукції тваринництва, структуру її надходження на переробні підприємства, визначено роль переробки м'ясної і молочної продукції у загальній структурі промислового виробництва харчових продуктів, проведено порівняльний аналіз експорту та імпорту в товарній структурі зовнішньої торгівлі. В процесі дослідження використано методи економіко-статистичного аналізу, метод порівняння, графічний метод.

Виклад основного матеріалу. Економічне значення переробної промисловості полягає у забезпеченні виробництва широкого асортименту м'ясної і молочної продукції, насиченні внутрішнього ринку та задоволенні потреб населення необхідною білковою продукцією, формуванні значних обсягів експорту і відповідних валютних надходжень в країну. До особливостей функціонування підприємств переробної промисловості належать: необхідність постійного впровадження інновацій у складні технологічні процеси; високі вимоги до якості і безпеки продукції; потреба інтеграції з постачальниками сировини.

В умовах війни загострилися організаційні, техніко-технологічні та фінансово-економічні проблеми підприємств переробки продукції тваринництва. Питання кількості і якості сировини поєдналися з технологічними складовими, оскільки сільськогосподарські підприємства скоротили постачання м'яса і молока, а переробні підприємства тривалий час працюють в умовах дефіциту фінансових ресурсів на оновлення застарілого обладнання та впровадження сучасних технологій. Тобто відбулося поглиблення проблем довоєнного розвитку галузі. У зимовий період 2026 р., через руйнування ворогом енергетичної інфраструктури, підприємства вимушені були переходити на альтернативні джерела енергії, що вимагало додаткових фінансових вкладень. Підвищення цін на паливно-мастильні матеріали у весняний період також позначилися на собівартості молочної і м'ясної продукції, внаслідок чого зросли ціни і, відповідно, зменшився споживчий попит.

Крім того, в умовах поглиблення інтеграційних процесів з ЄС, перед підприємствами постали нагальні завдання впровадження стандартів якості та безпечності продукції, заходів екологізації виробничих процесів (Рис. 1).

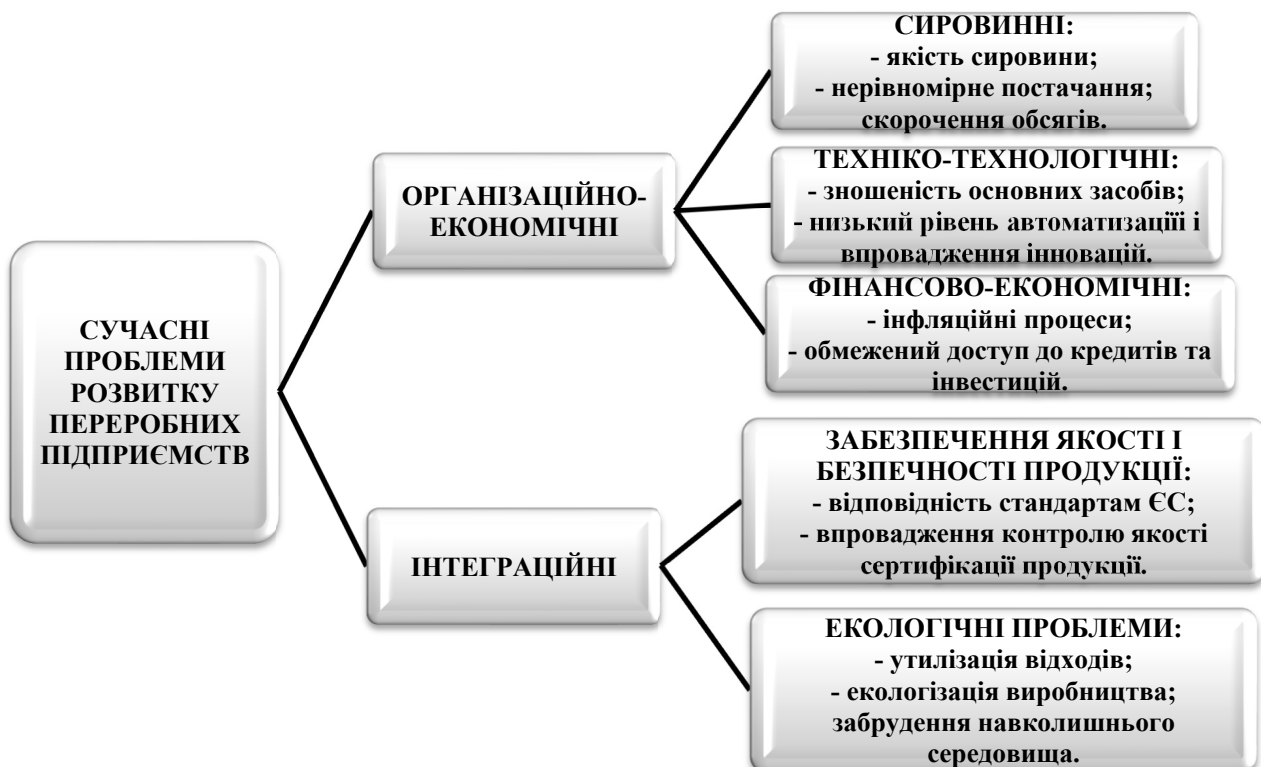

Рис. 1. Проблеми сучасного розвитку підприємств переробки продукції тваринництва

Джерело: розроблено авторами

Рівень споживання продукції тваринництва в Україні у довоєнний період залишався на досить низькому рівні. У 2019–2021 рр. споживання м'яса на одну особу було менше раціональної норми на 30 кг і становило 53–53,8 кг; молока — на 150 кг при фактичному рівні 200,5–201,9 кг [8].

Таблиця 1

Обсяги виробництва продукції тваринництва в Україні в господарствах усіх категорій

Види продукції	Роки					2025 р. у % до 2021 р.
	2021	2022	2023	2024	2025	
Забійна маса сільськогосподарських тварин, тис. т	2438,3	2206,1	2242,4	2353,2	2247,5	92,2
в т.ч. у підприємствах	1720,4	1610,3	1681,5	1807,5	1728,6	100,5
питома вага, %	70,6	73,0	75,0	76,8	76,9	+6,3 в.п.
Валовий надій молока, тис. т	8713,9	7762,7	7441,1	7248,6	6856,8	78,7
в т.ч. у підприємствах	2767,7	2650,5	2813,9	3001,2	3184,2	115,0
питома вага, %	31,8	34,1	37,8	41,4	46,4	+14,6 в.п.
Кількість вироблених яєць птиці свійської, млн. шт	14071,3	11862,0	11368,9	11597,2	11725,3	83,3
в т.ч. у підприємствах	7012,8	5786,1	5638,9	6066,5	6376,0	90,9
питома вага, %	49,8	48,8	49,6	52,3	54,3	+ 4,5 в.п.

Джерело: розраховано і систематизовано авторами за [9]

Перші роки війни привели до значного скорочення обсягів виробництва основних видів продукції тваринництва: вирощування сільськогосподарських тварин на забій у 2022 р. зменшилося на 232,2 тис. т (9,5%); валовий надій молока — на 951,2 тис. т (10,9%); яєць всіх видів — на 2209,3 млн. шт. (15,7%) (Табл. 1).

У 2023–2025 рр. ситуація у тваринництві стабілізувалася, проте досягти довоєнного рівня не вдалося. Показники 2025 р. по м'ясу на 7,8%; по молоку — на 21,3%; по виробництву яєць — на 16,7% менші, ніж у 2021 р. Як позитивну тенденцію розвитку тваринництва слід відзначити зростання питомої ваги підприємств у виробництві м'яса — від 70,6 до 76,9%; у виробництві молока — від 31,8 до 46,4%; яєць — від 49,8 до 54,3%. Рівень виробництва 2025 р. по м'ясу і молоку в даній категорії господарств навіть вищий довоєнного рівня на 0,5% та 15,0%. Таким чином, підприємства галузі досить швидко адаптувалися до викликів війни і змогли наростити обсяги виробництва.

Погоджуємося з позицією авторів, що основними чинниками суттєвого скорочення поголів'я і обсягів виробництва в сільськогосподарських підприємствах є збитковість виробництва основних видів м'ясної та молочної продукції, висока собівартість кормів (особливо концентрованих), недостатня частка фуражних культур у структурі зернового балансу, наявність дешевого імпорту на внутрішньому ринку, ціновий диспаритет між аграрною та промисловою продукцією, а також скорочення державної підтримки галузі. Подальше звільнення з розв'язанням цих проблем стримуватиме розвиток тваринництва в Україні, негативно впливатиме на рівень продовольчої безпеки, посилюватиме відставання вітчизняних виробників від іноземних конкурентів і призводитиме до зростання дефіциту якісної м'ясної та молочної продукції на ринку [10, с. 102–117].

Динаміка надходження на переробку сільськогосподарських тварин у живій масі є позитивною, навіть під час війни не було суттєвого скорочення. Показники 2024 р. на 15,3% більші, ніж у 2021 р. Підприємства наростили обсяги здачі на переробку від 253,4 до 444,2 тис. т, або на 75,3%. В той час як господарства населення зменшили постачання в перший рік війни від 11,8 до 7,1 тис. т, а у 2024 р. здали 8,3 тис. т, що на 29,7% менше довоєнного рівня (Табл. 2).

Надходження від підприємств і господарств населення становить лише 21,5% від загального обсягу надходження на переробні підприємств. Це свідчить про те, що переробні підприємства вирощують власну продукцію, крім того частина надходить за рахунок імпорту.

По молоку ситуація інша — обсяги надходження на переробку забезпечують в основному підприємства, їх частка у 2024 р. становить 89,6%, а господарств населення — лише 7,6%. Це свідчить про індустріалізацію галузі і є наслідком законодавчого підвищення вимог до якості молока відповідно до європейських стандартів. Порівнюючи обсяги виробництва продукції тваринництва та надходження на переробні підприємства, слід відзначити, що частка переробки по м'ясу досить висока — 74,9% у 2021 р. і 89,5% у 2024 р. В той час показники надходження на переробні підприємства молока становлять 36,7% у 2021 р. і 44,5% у 2024 р. Таке значне перевищення валового надюю молока, порівняно з надходженням на переробку, обумовлено комплексом чинників, основним з яких є структура виробництва. Значна частка домогосподарств у виробництві молока (у 2021–2024 рр. — 68,2–54,6%): даний сектор значну частину виробленої продукції споживає, використовує для домашньої переробки, а надлишки продає на ринку. Вироблене молоко господарствами населення не потрапляє в офіційну статистику переробки.

Переробні підприємства приймають молоко, яке відповідає стандартам за показниками чистоти, бактеріальності, жирності, в той час як у господарствах населення необхідне обладнання відсутнє і умови

Таблиця 2

Надходження продукції тваринництва на переробні підприємства, тис. т¹

Показники	Роки							2024 р. у % до 2021 р.
	2000	2010	2020	2021	2022	2023	2024	
Сільськогосподарські тварини (у живій масі)								
Надійшло — всього	1451,9	1442,9	1778,2	1826,9	1832,0	1890,4	2107,2	115,3
у т.ч. куплено у підприємств	213,4	406,6	272,7	253,4	311,6	310,5	444,2	175,3
у господарств населення	238,5	106,1	10,0	11,8	7,1	10,2	8,3	70,3
Із загального обсягу надходжень за видами сільськогосподарських тварин								
велика рогата худоба	341,9	224,7	83,6	88,7	69,6	87,8	75,8	85,5
свині	74,5	230,4	303,1	318,0	368,0	340,6	419,6	131,9
птиця	16,7	947,8	1389,4	1418,4	1393,7	1461,0	1610,1	113,5
Молоко								
Надійшло — всього	1334,8	4793,2	3511,8	3197,8	2767,5	2918,4	3222,7	100,8
у т.ч. куплено у підприємств	1819,6	2193,0	2556,0	2477,9	2329,8	2559,7	2886,8	116,5
у населення	1515,2	2544,2	733,1	554,0	354,6	315,7	243,4	43,9

¹ З 2010 року — включаючи давальницьку сировину та власно вироблену продукцію переробними підприємствами

Джерело: сформовано і розраховано авторами за [9]

утримання тварин не завжди відповідають технологічним і санітарним вимогам. Крім того, багато сільських населених пунктів знаходяться на значній відстані від районних і обласних центрів, внаслідок чого виникають логістичні проблеми і потреба створення пунктів охолодження і очищення молока, регулярного транспортування. При цьому значно зростає собівартість і знижується якість продукції.

Переробні підприємства приймають молоко за цінами, в рази меншими, ніж на місцевих ринках, тому господарства обирають прямі продажі, існує частина тіншового ринку без офіційної звітності і обліку.

Отже, у сфері переробки молока сформувалася дворівнева структура:

- офіційні дані підприємств, які надають молоко на переробні підприємства;
- домашні господарства, які споживають молочні продукти і реалізують на місцевих ринках;
- частина молока поробляють дрібні виробники без належної статистичної звітності (тіншовий сектор).

Саме останні два сектори створюють великий розрив між обсягами виробництва і переробки молока в країні.

Динаміка виробництва м'яса та м'ясних продуктів в Україні свідчить, що у вартісному вираженні показники 2024 р. на 56,4% вищі, ніж у 2021 р., а за пів року у 2025 р. реалізовано більше на 39,2% (Табл. 3).

Таблиця 3

Реалізація м'ясної і молочної промислової продукції в Україні, млн. грн (без ПДВ)

Види продукції	Роки					2025 р. у % до 2021 р.	2024 р. у % до 2021 р.
	2021	2022	2023	2024	2025 (січень- вересень)		
Реалізація м'яса та м'ясних продуктів	102045,3	109175,9	149934,3	159593,1	142010,7	139,2	156,4
Питома вага у структурі промислової продукції, %	2,8	3,9	4,6	4,4	4,8	+ 2,0 в.п.	+1,6 в.п.
Реалізовано за межі країни	3598,1	6085,2	16934,0	20595,7	17045,9	473,7	572,4
– частка до загального обсягу виробництва, %	3,5	5,6	11,3	12,9	12,0	+8,5 в.п.	+9,4 в.п.
Реалізація молочних продуктів	63562,3	61059,0	72128,5	89494,3	79663,4	125,3	140,8
Питома вага у структурі промислової продукції, %	1,8	2,2	2,2	2,4	2,7	+0,9 в.п.	+0,6 в.п.
Реалізовано за межі країни	4052,2	6334,1	5593,6	7112,7	7886,7	194,6	175,5
– частка до загального обсягу виробництва, %	6,4	10,4	7,8	7,9	9,9	+3,5 в.п.	+1,5 в.п.

Джерело: розраховано автором за [11]

Питома вага м'ясної продукції у загальних обсягах реалізації промислової продукції у 2025 р. становила 4,8%, що на 2% вище, ніж у 2021 р. при цьому значно зросли за період війни обсяги реалізації за межі країни — від 3598,1 до 20595,7 млн. грн, або у 5,7 разів. Показники за січень-вересень 2025 р. у 4,7 разів більші, порівняно з довоєнним рівнем.

Реалізація молочної продукції також має позитивну тенденцію — її вартість зростає на 40,8% за період 2021–2024 рр. У структурі промислового виробництва молочно галузь займає 2,4 та 2,7% у 2024–2025 рр. За межі країни реалізовано 7,9 та 9,9% відповідно, тоді як у 2021 р. — 6,4%.

Отже, за роки війни промислова переробка м'ясної і молочної продукції зростала, що дозволило підприємствам галузі перевищити довоєнний рівень і забезпечити зростання доходності. Крім того, обсяги реалізації за кордон, особливо м'яса і продуктів його переробки, значно збільшились, що свідчить про експортну орієнтованість підприємств. Співвідношення експорту та імпорту м'ясної продукції у 2024 р. показує значну перевагу експорту — його вартість у 10 разів перевищує показники імпорту. Порівняно з 2023 р. експорт зростає на 18,0%, а імпорт зменшується на 27,2% (Табл. 4).

По групі товарів згідно з УКТ ЗЕД 04 молоко та молочні продукти, яйця птиці; натуральний мед переваги експорту становлять 51,1%. Частка експорту продуктів переробки тваринництва забезпечувала 3,7% валютних надходжень від зовнішньої торгівлі, в той час як структурі імпорту — 0,6%.

Перспективи розвитку переробки продукції тваринництва залежать, в першу чергу, від постачання сировини сільськогосподарським виробниками. З однієї сторони важливо і надалі поглиблювати організаційно-економічні зв'язки з підприємствами, які використовують сучасні технології, гарантують своєчасне постачання і високу якість продукції. З іншої — необхідно залучати до співпраці господарства населення (особливо у переробці молока, де їх частка сягає 50%).

Враховуючи європейський досвід розвитку галузі, у секторі господарств населення необхідно забезпечити обладнання для очищення і охолодження молока; об'єднати зусилля дрібних виробників на кооперативній основі, використовуючи державні програми підтримки і міжнародні гранти. Зокрема, підприємства аграрного сектору та переробної сфери мають можливість скористатися державною підтримкою для технічного оновлення виробництва: відшкодування може становити до 25% вартості техніки й обладнання українського виробництва, а для господарств, у яких 80% і більше земель розміщені на прифронтових територіях — до 40%. З квітня 2024 р. до лютого 2026 р. програмою скористалися 8982 агровиробники та переробні підприємства. Держава виплатила 2,2 млрд. грн компенсацій, зокрема 126,1 млн. грн — у першому кварталі 2026 р. [13].

Малі та середні підприємства можуть залучати міжнародні гранти на розвиток переробної промисловості: до 8 млн. грн — за умови створення до 5 нових робочих місць; до 16 млн. грн — у разі відновлення або модернізації основних засобів, пошкоджених через агресію РФ. Передбачено співфінансування: 50% покривається грантом, а для прифронтових територій — до 80%. Якщо йдеться про придбання обладнання українського виробництва, фінансування може здійснюватися у повному обсязі за рахунок грантових коштів.

Крім того, на державному рівні функціонує система пільгового кредитування для сільськогосподарських товаровиробників. Зокрема, програма «Доступні кредити 5–7–9%» передбачає ставки від 1% річних для інвестиційних цілей і від 3% — для поповнення оборотного капіталу малих і середніх підприємств. Також діє програма «Доступний фінансовий лізинг 5–7–9%», яка дозволяє залучити до 90 млн. грн на придбання та модернізацію основних засобів, а для підприємств переробної галузі та тваринництва — до 150 млн. грн строком до 5 років із компенсацією відсоткової ставки до рівня 5–7% [14].

Необхідно посилити державну підтримку галузі, надавати податкові стимули підприємствам, які поглиблюють процеси переробки продукції тваринництва і розвивають експортну орієнтованість процесів. У прифронтових регіонах розвиток сфери переробки продукції тваринництва залежить від безпекової ситуації. Є загрози збільшення територій, які перебувають під постійними ворожими атаками. Тому відновити діяльність як сільськогосподарським так і переробним підприємствам досить складно. В першу чергу

Таблиця 4

М'ясна і молочно продукція у товарній структурі зовнішньої торгівлі України у 2024 р.

Назва товарів згідно з УКТ ЗЕД	Експорт			Імпорт		
	тис. дол. США	у % до 2023 р.	у % до загального обсягу	тис. дол. США	у % до 2023 р.	у % до загального обсягу
02 М'ясо та істивні субпродукти	1052793,3	118,0	2,5	103490,5	72,8	0,1
04 Молоко та молочні продукти, яйця птиці; натуральний мед	489315,5	121,3	1,2	323883,3	111,6	0,5

Джерело: складено автором за [12]

необхідно забезпечити шляхи сполучення і транспортування продукції до місць переробки, проте в умовах війни є загрози знищення технічних засобів, продукції і найголовніше, життя працівників. Аграрним підприємствам необхідно формувати власну базу переробки продукції тваринництва, розширити локальні ринки, формувати торговельну мережу.

Оцінюючи розвиток локальних ринків продукції тваринництва, Заходим М. В., Надюк І. Р., Чернецький І. Є. відзначають їх важливу роль у зміцненні продовольчої безпеки, зростанні доходів виробників, створенні нових робочих місць, наповненні місцевих бюджетів, підвищенні рівня соціальної згуртованості громад. Поглиблення вертикальної та горизонтальної інтеграції між учасниками ринку забезпечує підвищення ефективності господарських процесів, впровадження екологічних стандартів та адаптацію передових європейських підходів до сталого розвитку галузі тваринництва [15, с. 253–260].

У прифронтових регіонах доцільно здійснити аналіз потенціалу відновлення діяльності переробних підприємств, зокрема оцінити їхній поточний стан, ідентифікувати основні проблеми та визначити обсяги необхідної підтримки. Особливу увагу слід приділити підприємствам, які, незважаючи на пошкодження внаслідок обстрілів і випадки мародерства, зберегли технічну здатність до відновлення роботи за умови покращення безпекової ситуації та повернення працівників [16].

Підприємства, які перебувають у більш безпечних регіонах, в умовах стабілізації економічної ситуації та використанні чинних інструментів державної підтримки повинні формувати стратегію прискорення темпів інтеграції до європейського економічного простору, збільшити рівень завантаженості потужностей, оновити основні засоби, постійно працювати над удосконаленням технологічних процесів, розширенням асортименту продукції. Це дозволить досягти вищих показників рентабельності операційної діяльності, стабілізувати обсяги виробництва, адаптуватися до умов війни, забезпечити зростання експорту.

Після завершення активної фази бойових дій підприємства з переробки продукції тваринництва повинні більш активно залучати іноземні інвестиції, прискорити інтеграційні процеси з європейськими країнами, формувати ефективні ланцюги доданої вартості і забезпечити високий рівень конкурентоспроможності вітчизняної продукції на міжнародних ринках.

Детальний аналіз трансформації агропродовольчого ринку України в умовах глобальної економічної інтеграції свідчить про необхідність стратегічного переходу від сировинної моделі до орієнтованої на експорт економіки з високою часткою доданої вартості. Прямі іноземні інвестиції не лише сприяють нарощуванню виробничих потужностей, а й відіграють провідну роль у побудові вертикально інтегрованих ланцюгів створення вартості, які охоплюють первинне виробництво, переробку, логістику, сертифікацію та збут [17, с. 3–18].

На сучасному етапі вимогою часу є модернізація діючих переробних підприємств на основі впровадження ресурсозберігаючих технологій, енергоефективного обладнання і забезпечення енергетичної автономії. Ця перспектива актуальна не тільки в умовах війни, а й у період післявоєнного відновлення, спрямована на підвищення якості продукції, зниження собівартості і досягнення високого рівня конкурентоспроможності на внутрішньому і зовнішньому ринку.

Таким чином, до основних завдань ефективного розвитку сфери переробки продукції тваринництва слід віднести:

- модернізацію і оновлення основних засобів, підвищення рівня автоматизації виробничих процесів, впровадження ресурсощадних технологій на переробних підприємствах, що дозволить підвищити ефективність виробництва;
- поглиблення інтеграційних процесів і орієнтованість на європейські ринки на основі підвищення стандартів якості і безпеки продуктів харчування;
- впровадження інноваційних технологій переробки, систем контролю якості, прозорості логістичних потоків.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Сфера переробки продукції тваринництва в Україні має стратегічне значення для забезпечення продовольчої безпеки та формування доданої вартості. Галузь розвивається в складних умовах під впливом сировинних, технологічних і фінансових проблем, які суттєво загострилися в умовах війни.

Водночас спостерігаються позитивні тенденції, зокрема зростання ролі підприємств, активізація експорту та адаптація виробництва до нових умов. Важливою особливістю є структурна диспропорція між виробництвом і переробкою, особливо у молочному секторі.

Подальший розвиток галузі пов'язаний із модернізацією виробництва, інтеграцією до європейських стандартів та залученням державної підтримки. Основними завданнями залишаються відновлення підприємств і формування ефективних ланцюгів доданої вартості. Підвищення ефективності сфери переробки продукції тваринництва потребує консолідації зусиль держави, бізнесу та міжнародних партнерів, а також активного впровадження інструментів підтримки, спрямованих на відновлення і розвиток переробної галузі. Перспективи подальших досліджень передбачають аналіз міжнародних інтеграційних зв'язків у сфері переробки сільськогосподарської продукції.

ДОДАТКОВА ІНФОРМАЦІЯ**ВНЕСОК АВТОРІВ:** Усі автори зробили внесок порівню.**ФІНАНСУВАННЯ:** Автори не отримували фінансування для цього дослідження.**ЗАЯВА ПРО ДОСТУПНІСТЬ ДАНИХ:** Не застосовується.**КОНФЛІКТ ІНТЕРЕСІВ:** Автори заявляють про відсутність конфлікту інтересів.**Література**

1. Переробна промисловість регіонів України: проблеми та перспективи розвитку: монографія; ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України»; наук. редактор д.е.н., проф. С. О. Іщук. Львів, 2020. 341 с.
2. Кирилов Ю. Є. Формування ефективного організаційно-економічного механізму інвестування аграрного сектору економіки України. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка*. 2020. № 1. С. 36–45. URL: <http://www.tnveconom.ksauiv.ks.ua/index.php/journal/article/view/5> (дата звернення: 03.04.2026).
3. Карташова О. Г. Проблеми та перспективи розвитку виробництва та переробки сільськогосподарської продукції на регіональному рівні на прикладі Херсонської області. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка*. 2021. Вип. 6. С. 61–72. DOI: <https://doi.org/10.32851/2708-0366/2021.6.7>
4. Петренко В. С., Карнаушенко А. С. Розвиток фінансування інноваційної діяльності аграрних підприємств Херсонської області. *Вісник Одеського національного університету. Серія: Економіка*. 2014. Т. 19, Вип. 1 (1). С. 171–174. URL: <https://ekhsuir.kspu.edu/handle/123456789/7545> (дата звернення: 15.04.2026).
5. Глушков О. А. Формування ланцюгів доданої вартості у переробці продукції тваринництва. *Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences*. 2025. Вип. 342 (3(1)). С. 402–408. DOI: [https://doi.org/10.31891/2307-5740-2025-342-3\(1\)-58](https://doi.org/10.31891/2307-5740-2025-342-3(1)-58)
6. Глушков О. А. Методичні аспекти формування ланцюгів доданої вартості у сфері тваринництва та його переробки. *Економічний простір*. 2025. № 202. С. 31–36. DOI: <https://doi.org/10.30838/EP.202.31-36>
7. Черепеня В. О., Аверчева Н. О. Розвиток сфери переробки сільськогосподарської продукції в Україні. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка*. 2025. № 23. С. 77–87. DOI: <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2025.23.9>
8. Баланси основних продуктів рослинництва та тваринництва. *Державна служба статистики України*. URL: <https://stat.gov.ua/uk/publications/balansy-osnovnykh-produktiv-roslynnytstva-ta-tvarynyntstva> (дата звернення: 12.04.2026).
9. Виробництво продукції тваринництва. *Державна служба статистики України*. URL: <https://stat.gov.ua/uk/publications/vyrobnystvo-produktsiyi-tvarynyntstva-kilkist-silkohospodarskykh-tvaryn-i> (дата звернення: 12.04.2026).
10. Сегеда С., Третяк І. Статистичний аналіз виробництва продукції тваринництва в Україні. *Економіка і організація управління*. 2024. № 4 (56) С. 102–117. DOI: <https://doi.org/10.31558/2307-2318.2024.4.11>
11. Обсяг реалізованої промислової продукції за видами діяльності. *Державна служба статистики України*. URL: <https://ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 10.04.2026).
12. Товарна структура зовнішньої торгівлі в 2024 році. URL: *Державна служба статистики України*. URL: <https://ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 10.04.2026).
13. Аграрії за два роки придбали українську сільгосптехніку на 10,5 млрд. гривень. *ProAgroUkraine*. URL: <https://www.proagroukraine.com/ahraryi-za-dva-roky-prydbaly-ukrainsku-silhosptekniku-na-10-5-mlrd-hryven/> (дата звернення: 15.04.2026).
14. Мінекономіки презентувало матрицю фінансування для аграріїв: як знайти кошти на розвиток господарства. *Міністерство економіки, докільля та сільського господарства України*. 2026. URL: https://me.gov.ua/News/Detail/c4511b1b-a383-4c6e-aaf9-46c7ee6d496d?lang=ukA&title=MinekonomikiPrezentuvaloMatritsiuFinansuvanniaDliaAgrayriiv-YakZnaitiKoshtiNaRozvitokGospodarstva&fbclid=IwY2xjawRpMxllleHRuA2FlbQJxMABicmlkETfUTnRRRTGhya0FIS25hUllsc3J0YwZhcHBfaWQmMjIyMDM5MTc4ODIwMDg5MgABHoGT1db-awZZ7Aa8-JYzt5QxAhB0xbD4tmf2ayuX-oOffkUITATHm4wVzqS7D_aem_Yb8t07ks05sd2LwoIRqZgg (дата звернення: 05.05.2026).
15. Заходим М. В., Надюк І. Р., Чернецький І. Є. Розвиток локальних ринків продукції тваринництва та їх роль у забезпеченні продовольчої безпеки. *Економічний простір*. 2026. № 211. С. 253–260. DOI: <https://doi.org/10.30838/EP.211.253-260>
16. Програма соціально-економічного та культурного розвитку Херсонської області на 2025 рік: затверджено Розпорядженням начальника обласної військової адміністрації. URL: <https://khoda.gov.ua/storage/app/sites/49/publicni-konsultatsii/elektronni-konsultatsii-z-hromadskistiu/projekt-programi-socialno-ekonomichnogo-ta-kulturnogo-rozvitku-xersonskoyi1.pdf> (дата звернення: 20.04.2026).
17. Глушков О. А. Іноземні інвестиції в процесі формування та розвитку ланцюгів доданої вартості галузі тваринництва та її переробки. *Енергозбереження. Енергетика Енергоаудит*. 2025. № 5(208). С. 3–18. DOI: <https://doi.org/10.20998/2313-8890.2025.05.01>

References

1. Ishchuk, S. O. (Ed.). (2020). *Pererobna promyslovisht rehioniv Ukrainy: problemy ta perspektyvy rozvytku* [Processing industry of Ukrainian regions: problems and prospects of development]. Lviv: State Institution “Institute of Regional Research named after M. I. Dolishnii of the NAS of Ukraine”. [in Ukrainian].

2. Kyrylov, Yu. Ye. (2020). Formuvannia efektyvnoho orhanizatsiino-ekonomichnoho mekhanizmu investuvannia ah-rarnoho sektoru ekonomiky Ukrainy [Formation of an effective organizational and economic mechanism for investment in the agricultural sector of Ukraine's economy]. *Tavriiskyi Naukovyi Visnyk. Seriya: Ekonomika*, 1, 36–45. Retrieved from <http://www.tnv-econom.ksauniv.ks.ua/index.php/journal/article/view/5> [in Ukrainian].
3. Kartashova, O. H. (2021). Problemy ta perspektyvy rozvytku vyrobnytstva ta pererobky silskohospodarskoi produkt-sii na rehionalnomu rivni na prykladi Khersonskoi oblasti [Problems and prospects for the development of agricultural production and processing at the regional level: the case of Kherson region]. *Tavriiskyi Naukovyi Visnyk. Seriya: Ekonomika*, 6, 61–72. <https://doi.org/10.32851/2708-0366/2021.6.7> [in Ukrainian].
4. Petrenko, V. S., & Karnaushenko, A. S. (2014). Rozvytok finansuvannia innovatsiinoi diialnosti ahrrarykh pid-priemstv Khersonskoi oblasti [Development of financing for innovative activities of agricultural enterprises in Kherson region]. *Visnyk Odeskoho Natsionalnoho Universytetu. Seriya: Ekonomika*, 19(1), 171–174. Retrieved from <https://ekhsuir.kspu.edu/handle/123456789/7545> [in Ukrainian].
5. Hlushkov, O. A. (2025). Formuvannia lantsiuhiv dodanoi vartosti u pererobtsi produktsii tvarynnytstva [Formation of value-added chains in livestock product processing]. *Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences*, 342(3(1)), 402–408. [https://doi.org/10.31891/2307-5740-2025-342-3\(1\)-58](https://doi.org/10.31891/2307-5740-2025-342-3(1)-58) [in Ukrainian].
6. Hlushkov, O. A. (2025). Metodychni aspekty formuvannia lantsiuhiv dodanoi vartosti u sferi tvarynnytstva ta yoho pererobky [Methodological aspects of value-added chain formation in livestock production and processing]. *Ekonomichnyi Prostir*, 202, 31–36. <https://doi.org/10.30838/EP.202.31-36> [in Ukrainian].
7. Cherepenia, V. O., & Averteva, N. O. (2025). Rozvytok sfery pererobky silskohospodarskoi produktsii v Ukraini [Development of the agricultural products processing sector in Ukraine]. *Tavriiskyi Naukovyi Visnyk. Seriya: Ekonomika*, 23, 77–87. <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2025.23.9> [in Ukrainian].
8. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. (n.d.). *Balansy osnovnykh produktiv roslynnytstva ta tvarynnytstva* [Balances of major crop and livestock products]. Retrieved from <https://stat.gov.ua/uk/publications/balansy-osnovnykh-produktiv-roslynnytstva-ta-tvarynnytstva> [in Ukrainian].
9. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. (n.d.). *Vyrobnytstvo produktsii tvarynnytstva* [Livestock production]. Retrieved from <https://stat.gov.ua/uk/publications/vyrobnytstvo-produktsiyi-tvarynnytstva-kilkist-silskohospodarskykh-tvaryn-i> [in Ukrainian].
10. Seheda, S., & Tretiak, I. (2024). Statystychnyi analiz vyrobnytstva produktsii tvarynnytstva v Ukraini [Statistical analysis of livestock production in Ukraine]. *Ekonomika i orhanizatsiia upravlinnia*, 4(56), 102–117. <https://doi.org/10.31558/2307-2318.2024.4.11> [in Ukrainian].
11. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. (n.d.). *Obsiah realizovanoi promyslovoi produktsii za vydamy diialnosti* [Volume of industrial products sold by type of economic activity]. Retrieved from <https://ukrstat.gov.ua/> [in Ukrainian].
12. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. (n.d.). *Tovarna struktura zovnishnoi torhivli v 2024 rotsi* [Commodity structure of foreign trade in 2024]. Retrieved from <https://ukrstat.gov.ua/> [in Ukrainian].
13. ProAgroUkraine. (2026). *Ahrarii za dva roky prydbaly ukrainsku silhosptekhniku na 10,5 mlrd hryven* [Farmers purchased Ukrainian agricultural machinery worth UAH 10.5 billion over two years]. Retrieved from <https://www.proagroukraine.com/ahrarii-za-dva-roky-prydbaly-ukrainsku-silhosptekhniku-na-10-5-mlrd-hryven/>
14. Ministerstvo ekonomiky, dokillia ta silskoho gospodarstva Ukrainy. (2026). *Minekonomiky prezentovalo matrytsiu finansuvannia dlia ahrarii: yak znaity koshty na rozvytok gospodarstva* [The Ministry of Economy presented a financing matrix for farmers: how to find funds for business development]. Retrieved from <https://me.gov.ua/News/Detail/c4511b1b-a383-4c6e-aaf9-46c7ee6d496d> [in Ukrainian].
15. Zakhodym, M. V., Nadiuk, I. R., & Chernetskyi, I. Ye. (2026). Rozvytok lokalnykh rynkiv produktsii tvarynnytstva ta yikh rol u zabezpechenni prodovolchoi bezpeky [Development of local livestock product markets and their role in ensuring food security]. *Ekonomichnyi Prostir*, 211, 253–260. <https://doi.org/10.30838/EP.211.253-260> [in Ukrainian].
16. Khersonska oblasna viiskova administratsiia. (2025). *Prohrama sotsialno-ekonomichnoho ta kulturnoho rozvytku Khersonskoi oblasti na 2025 rik* [Program of socio-economic and cultural development of Kherson region for 2025]. Retrieved from <https://khoda.gov.ua/storage/app/sites/49/publicni-konsultatsii/elektronni-konsultatsii-z-hromadskistiu/projekt-programi-socialno-ekonomichnogo-ta-kulturnogo-rozvitku-xersonskoyi1.pdf> [in Ukrainian].
17. Hlushkov, O. A. (2025). Inozemni investysii v protsesi formuvannia ta rozvytku lantsiuhiv dodanoi vartosti haluzi tvarynnytstva ta yii pererobky [Foreign investments in the formation and development of value-added chains in the livestock sector and its processing]. *Enerhozberezhennia. Enerhetyka. Enerhoaudyt*, 5(208), 3–18. <https://doi.org/10.20998/2313-8890.2025.05.01> [in Ukrainian].

Дата першого надходження статті до видання: 06.05.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 28.05.2026

Дата публікації: 31.05.2026

Cherepenia Vladislav

*higher education Student of the third
(educational and scientific) Level
Kherson State Agrarian and Economic
University*

Avercheva Nataliia

*PhD in Economics, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of
Social and Behavioral Sciences
Kherson State Agrarian and Economic
University*

CURRENT STATUS AND PROSPECTS FOR THE DEVELOPMENT OF THE LIVESTOCK PRODUCTS PROCESSING SECTOR IN UKRAINE IN THE CONTEXT OF A WAR ECONOMY

Summary. Introduction. The sphere of processing livestock products is an important component of the agri-food sector of Ukraine, which ensures the formation of added value, food security of the state and the development of export potential. In the conditions of a war economy, the functioning of the industry is complicated by the reduction of the raw material base, the destruction of the logistics and energy infrastructure, the shortage of financial resources and the need to adapt to European standards of quality and product safety.

Purpose. To investigate the current state of the sphere of processing livestock products in Ukraine, to identify the main problems of its functioning in the conditions of a war economy and to substantiate promising directions for further development of the industry.

Materials and methods. The information base of the study was the statistical data of the State Statistics Service of Ukraine, scientific publications of domestic scientists and analytical materials on the development of the agri-food sector. The research process used methods of economic and statistical analysis, comparison, generalization, a systematic approach and graphical display of results.

Results. It was established that in 2022–2025 the industry suffered significant losses due to military operations, however, enterprises gradually adapted to new business conditions. A positive trend towards an increase in the role of agricultural enterprises in the production of meat, milk and eggs was identified, which contributes to the formation of a more stable raw material base for the processing industry. The presence of structural imbalances between milk production and processing was determined, due to a significant share of households in the production of products and the non-compliance of some raw materials with the requirements of industrial processing. The growth in sales and exports of processed products, especially in the meat industry, was proven. The need for modernization of enterprises, the introduction of energy-efficient and resource-saving technologies, as well as deepening integration into the European economic space was substantiated. **Prospects.** Further development of the livestock processing sector is associated with the restoration of production potential, attracting investments and state support, developing cooperation between producers, forming effective value-added chains, and expanding the export orientation of the industry. Important areas remain the introduction of innovative technologies, improving product quality and safety standards, and ensuring the competitiveness of Ukrainian enterprises in international markets.

Key words: military economy, manufacturing industry, added value, EU integration, state support.